

ACT vid diabetes typ 1

Ett pilotprojekt i samarbete mellan Psykologpartners och Ung Diabetes

Ansvariga:

Sara Hammer, leg psykolog

Victoria Blom, leg psykolog, docent psykologi

Bakgrund

- 350 000-400 000 med diabetes i Sverige
- 2 barn insjuknar varje dag i diabetes typ 1 i Sverige
- 10 % av den totala vårdkostnaden i Sverige

- Typ 1 diabetes (10-15 %)
- Typ 2 (85-90 %)

Typ 1 diabetes

- En kronisk autoimmun sjukdom.
- Immunförsvaret angriper och förstör de insulinproducerande cellerna i bukspottskörteln. Cellerna svälter.
- Ingen egen insulinproduktion.
- Ofta debut under 30 år. Många barn insjuknar, speciellt i de nordiska länderna.
- Delvis ärftligt + yttre miljöpåverkan
- Symptom vid insjuknande: stora urinmängder, ökat törst, onormal trötthet, viktnedgång

Behandling

Insulin: injektioner, pumpar

Egenvård:

- Blodsockermätningar
- Insulininjektioner
- Räkna kolhydrater
- Anpassa kost, motion och alkohol = **STORA KRAV** på individen

Hur ser det ut inom diabetesvården?

- Diabetessköterska
- Diabetolog
- Dietist
- Fotvård
- Ögonbottenundersökning

- VAR är psykologen/psykoterapeuten?

Behandlingsmål

- Blodsocker mellan 4-8. Så få insulinkänningar som möjligt.
- HbA1c-värde (långtidssockervärde) < 52 mmol/mol (är hos friska 27-46 mmol/mol)

Diabetesrelaterade komplikationer

För höga blodsockervärden kan leda till:

- Njurproblem
- Ögon
- Fötter
- Sår
- Hjärt- och kärlsjukdomar

Kortare livslängd

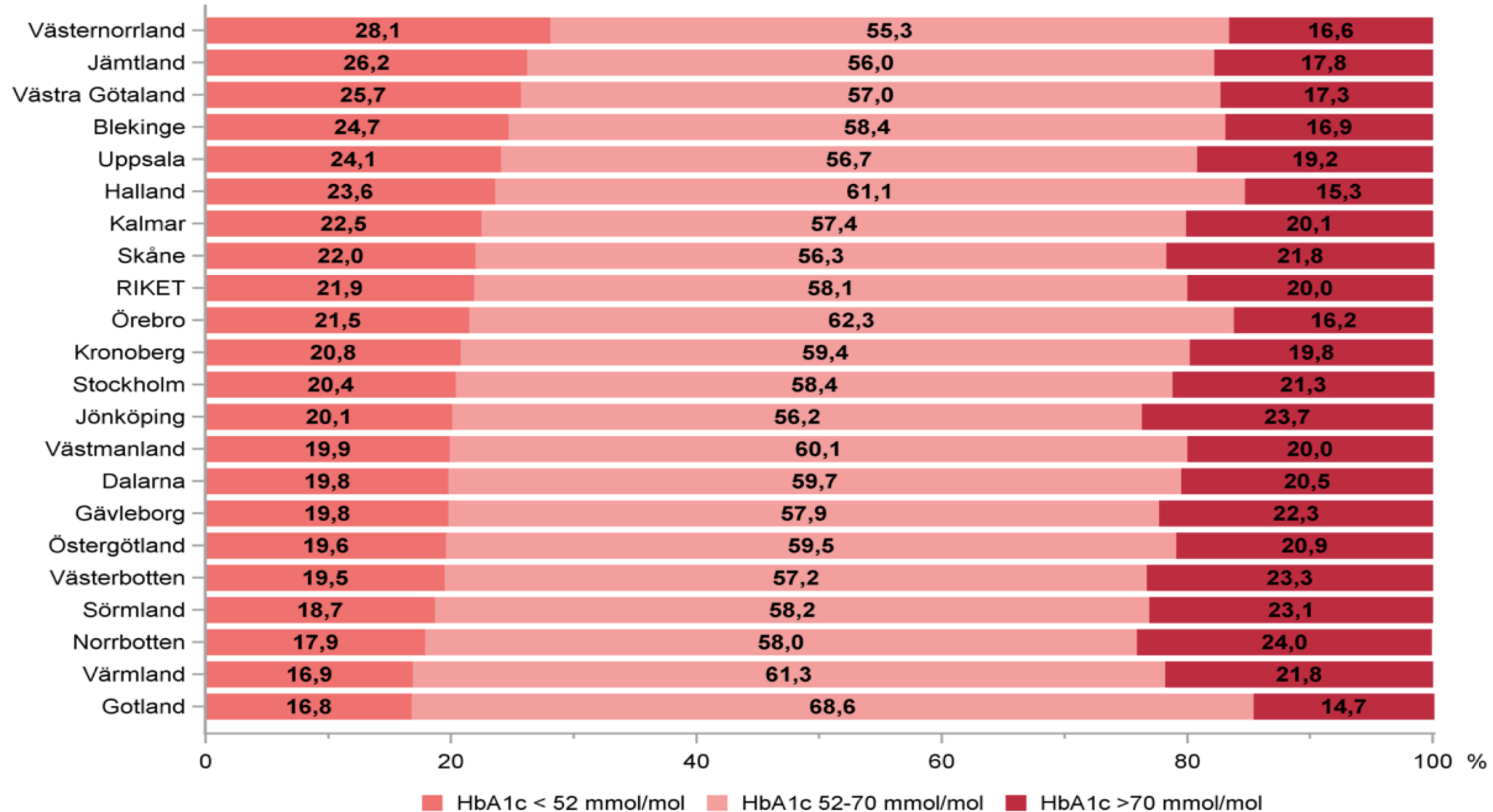
Diabetes – en sjukdom, mycket krav

Ökad prevalens av psykisk ohälsa:

- Depression 2-4 ggr vanligare
- Ångest och orosrelaterade problem: GAD (ca 6-7 ggr vanligare)
- Oro för hypoglykemi, oro för framtida komplikationer
- Socialfobiska problem, rädsla att visa andra
- Ätstörningar
- Stress vanligt, 40 % av alla mammor till barn med diabetes typ 1 får en utmattningsdiagnos (Lindström, 2016).

Fördelning av HbA1c i landstingen. Medicinkliniker, diabetes typ 1.

Att vara ung med diabetes typ 1

- Forskning visar att särskilt unga vuxna med diabetes typ 1 sin diabetes och får högre långtidssockervärden (HbA1c) (Northam et al., 2004, Urbach et al., 2005).

"jag hatar min diabetes"

"ta bort pumpen"

"jag vill vara som alla andra"

- Diabetesvården förändras vid 18-års ålder.

Vanliga problemområden

- Oro för framtida komplikation
- Känsla av skuld eller oro när min diabetes spårar ur
- Känner mig överväldigad av diabetes
- Känsla av att diabetes tar för mycket mental och fysisk energi varje dag
- Jag får aldrig semester från min sjukdom

Vårt projekt

- **Syfte:** Utvärdera ACT-behandling hos unga vuxna med Diabetes Typ 1
- **Målgrupp:** Unga vuxna med diabetes Typ1 i åldern 18-30
- **Design:** Randomiserad kontrollerad studie med kontrollgrupp på väntelista
- **Upplägg:** 5 tillfällen totalt (4 tillfällen varannan vecka + en boosterträff 3 mån senare)
- **Utvärdering:** Kvantitativ, kvalitativ utvärdering med konkreta beteendeförändringar

Mätinstrument

Livskvalitet: Brunnsviken brief quality of life questionnaire (BBQ; Lindner et al, 2013)

Nedstämdhet: Patient health questionnaire (PHQ-9, Kroenke et al, 2005)

Utbrändhet: Shirom Melamed Burnout Questionnaire (SMBQ; Melamed et al, 1999)

Diabetesrelaterade beteenden: Problem areas in diabetes scale (PAID; Polonsky et al, 1995)

Psykologisk flexibilitet: Acceptance and action questionnaire (AAQ; Hayes et al, 2006)

Ångest, oro: Generalized anxiety disorder scale (GAD-7; Spitzer et al, 2006)

Långtidsvärde blodsocker: Hba1c

Antal deltagare

	Behandlingsgrupp	Kontrollgrupp
T1	5	3
T2	5	3
T3	3	2
Alla tre tillfällen	3	2

6 kvinnor och 2 män i åldern 18-30 år

Tillfälle 1: acceptans, stress, beteendeanalys

- Intro ACT, kreativ hopplöshet, acceptans och värderad riktning
- Nuvarande situation, psykoedukation om stress och oro, normalisering, att ta hand om sig själv och sin diabetes, påbörjar värdearbete.
- SORK-analys.

Över- och underskott

Gör för mycket av:

Oroar sig för blodsockervärden

Oroar sig för framtida komplikationer

Dömer mig själv

Äter bara "rätt" kost

Dricker alkohol

Gör för lite av:

Ta insulin vid måltid

Ta insulin på kvällen

Vila när jag behöver det

Träna hårt (pga rädsla att bli låg)

Visa mina hjälpmedel (pump)

Berättar om min sjukdom

Dejta

Funktionell analys exempel

Situation	Organism	Respons	Konsekvens kort	Konsekvens lång
I fikarummet med kollegor. Vill äta en bulle Har ej med diabeteshjälpmedel Vill ej visa andra	<u>Tankar:</u> Om jag går iväg och tar sprutan märker de.. Jag kanske inte får behålla jobbet <u>Känslor:</u> skam, rädsla	Äter bullen utan insulin	Minskad skam och rädsla	Hög i blodsocker Självkritik Nedstämdhet Ökad risk för framtida komplikationer?
På jobbet, ska in i möte. Trött och slut pga krångel med diabetesen.	<u>Tankar:</u> Diabetesen ska inte få komma i vägen. Jag kör på. Vill va som alla andra <u>Känslor:</u> Irritation, ledsen <u>Kropp:</u> Trött	Går in och "levererar" ändå	Minskat obehag	Utmattning

**Vad gör jag för att undvika
obehagliga upplevelser?**

**Vad kan jag göra för att närma mig
det som är viktigt för mig?**

Yttre

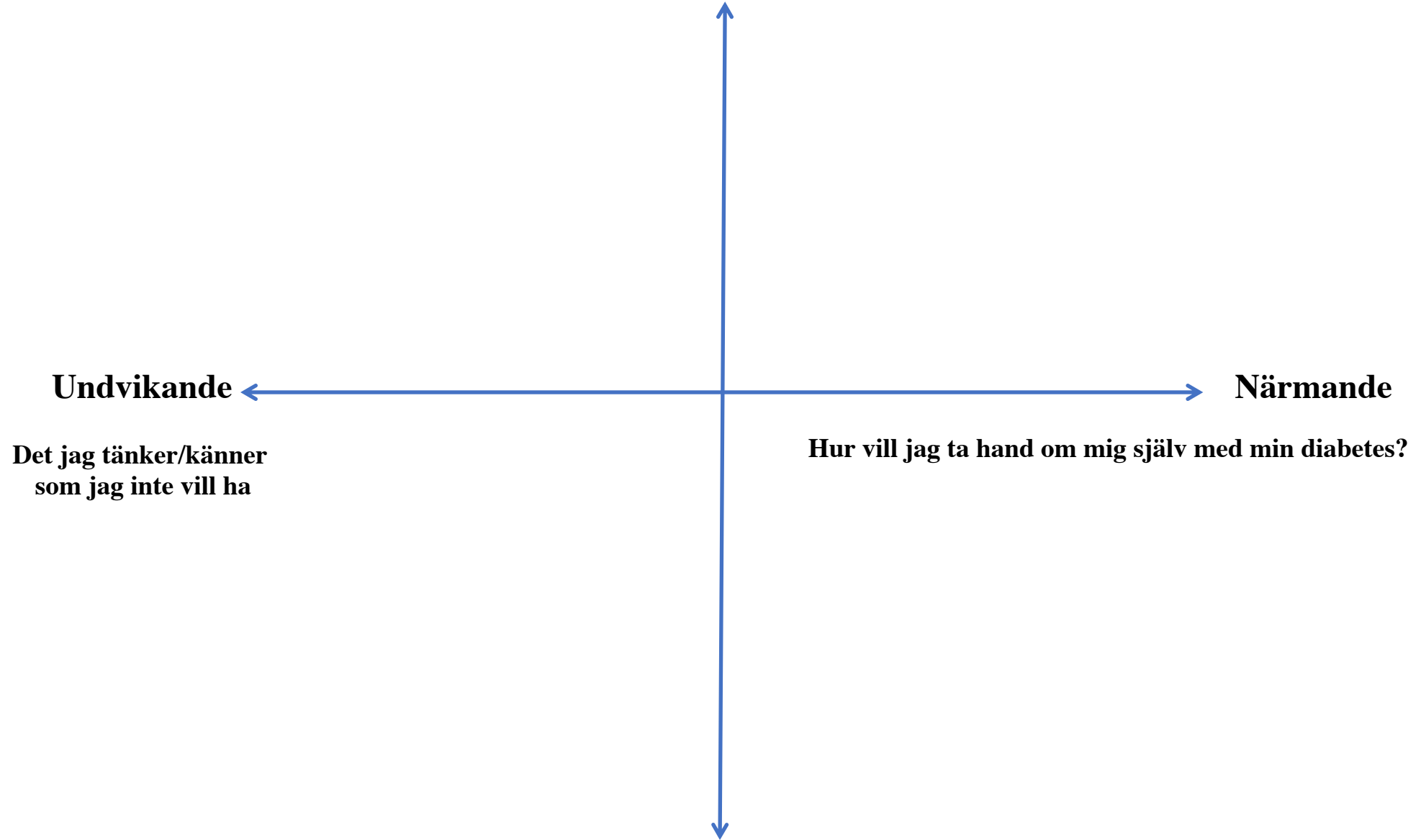
Undvikande

Närmande

**Det jag tänker/känner
som jag inte vill ha**

Hur vill jag ta hand om mig själv med min diabetes?

Inre

Tillfälle 2: Värderingar

- ACT-matris och livskompass
- Hinder, bete sig funktionellt
- Medveten närvaro

Tillfälle 3: defusion

- Att förhålla sig till jobbiga tankar/defusion:
- jag är/har en tanke, hjärnbingo, löv på strömmen, tjatrande apan, post-it lappar.
- Bussmetaforen.

Tillfälle 4: acceptans och medveten närvaro

- Uppmärksamhet i nuet och acceptans av jobbiga känslor kopplat till D1.
- Värdearbete och vidmakthållande.

Tankar?

Känslor?

Impulser?

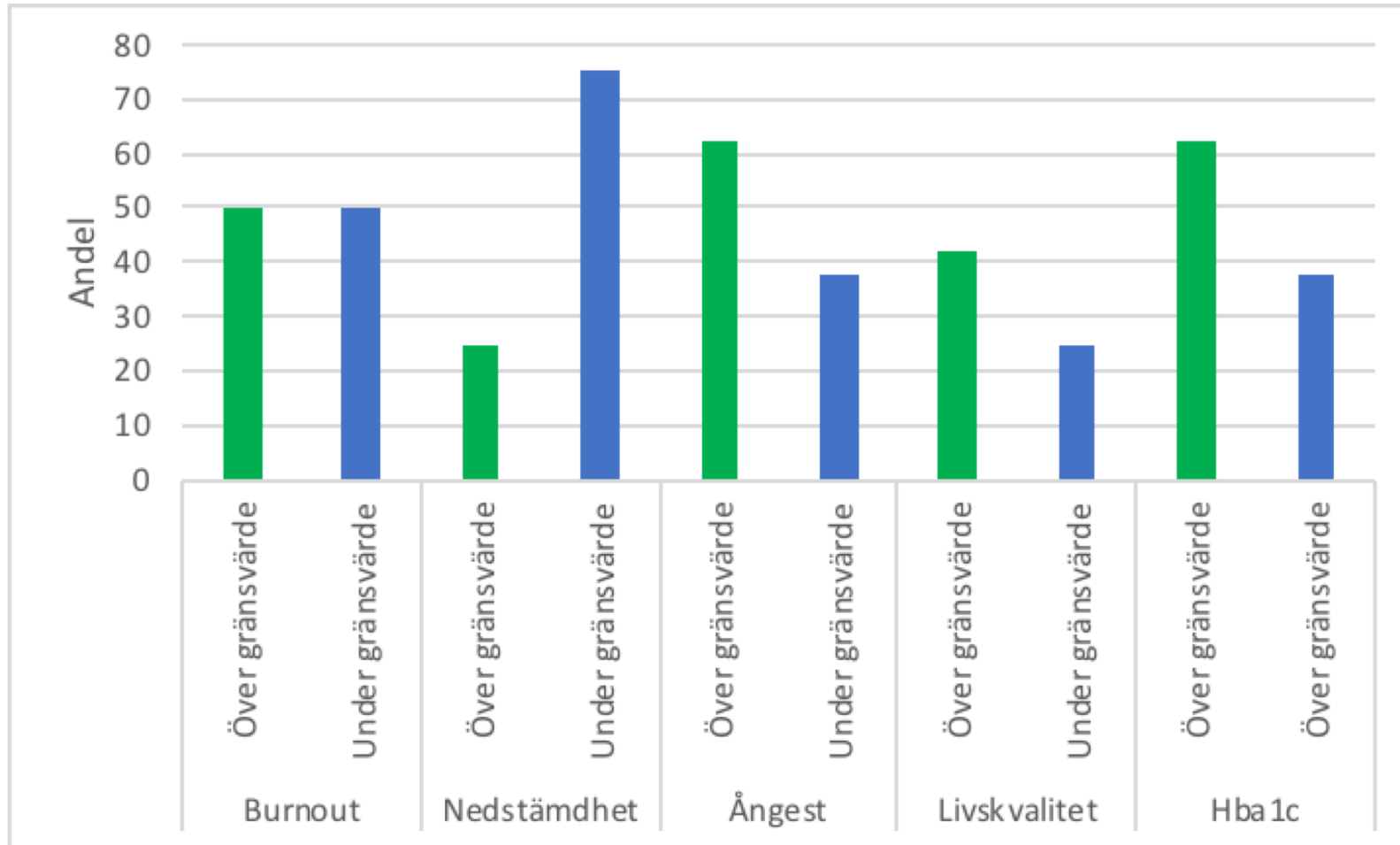
Tillfälle 5: booster

- Compassion, Två min regeln. Vidmakthållandeplan.
- Följa upp steg i värderad riktning.

Resultat

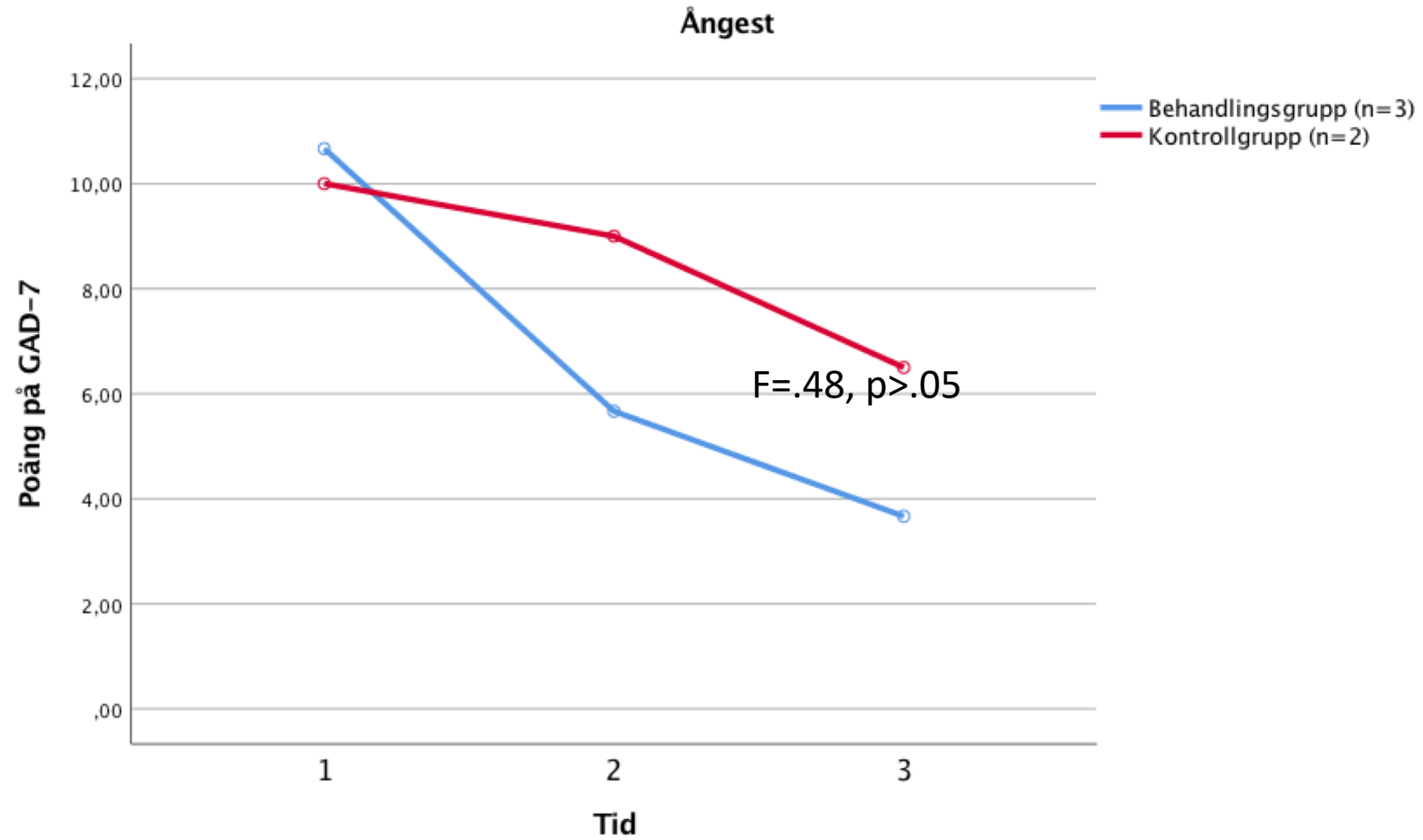
Stor andel med psykisk ohälsa och höga Hba1c-värden i gruppen

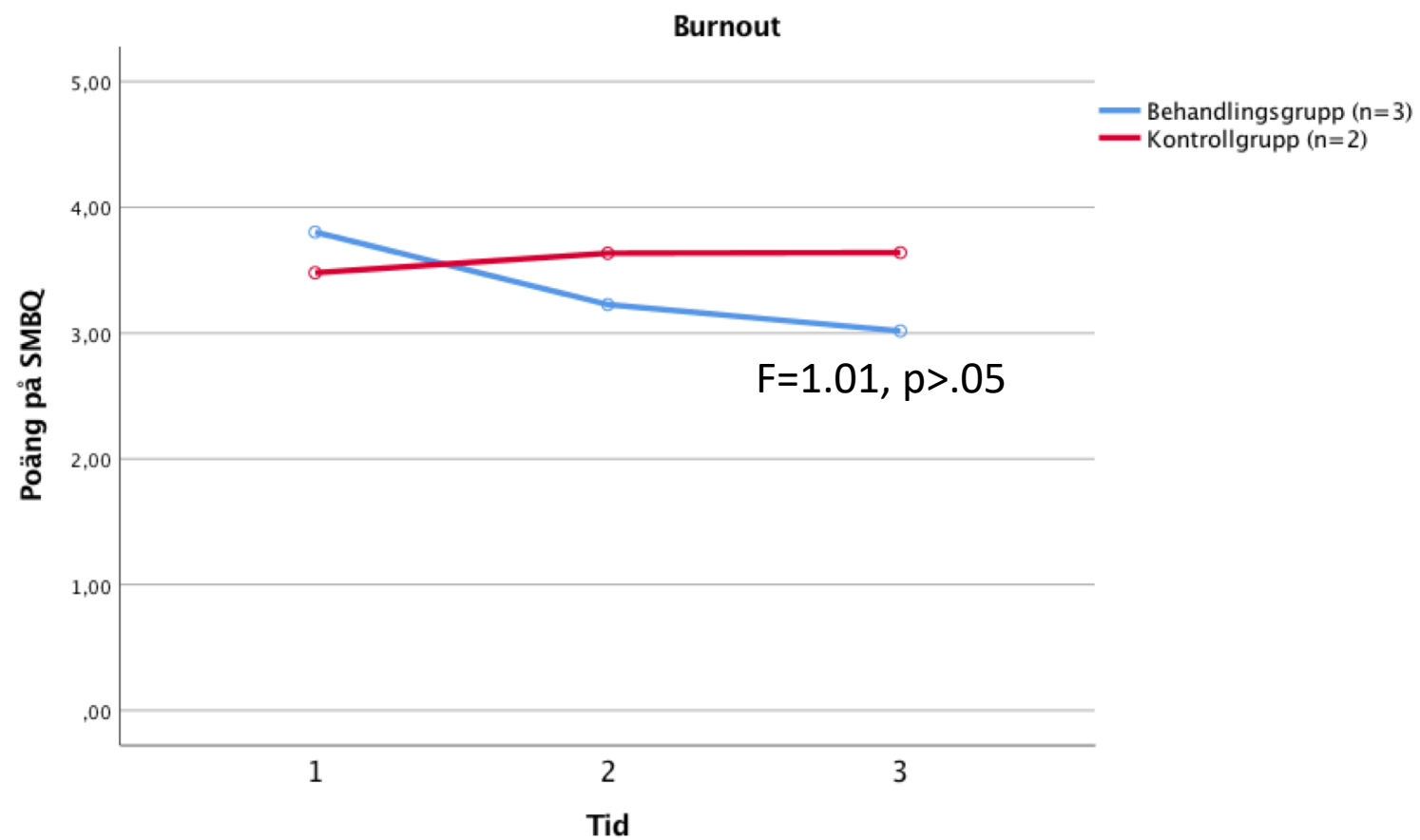
Multivariat variansanalys för upprepade mätningar, Mixed anova

Skiljer sig behandlingsgrupp och kontrollgrupp åt avseende förändring över tid i de olika variablerna?

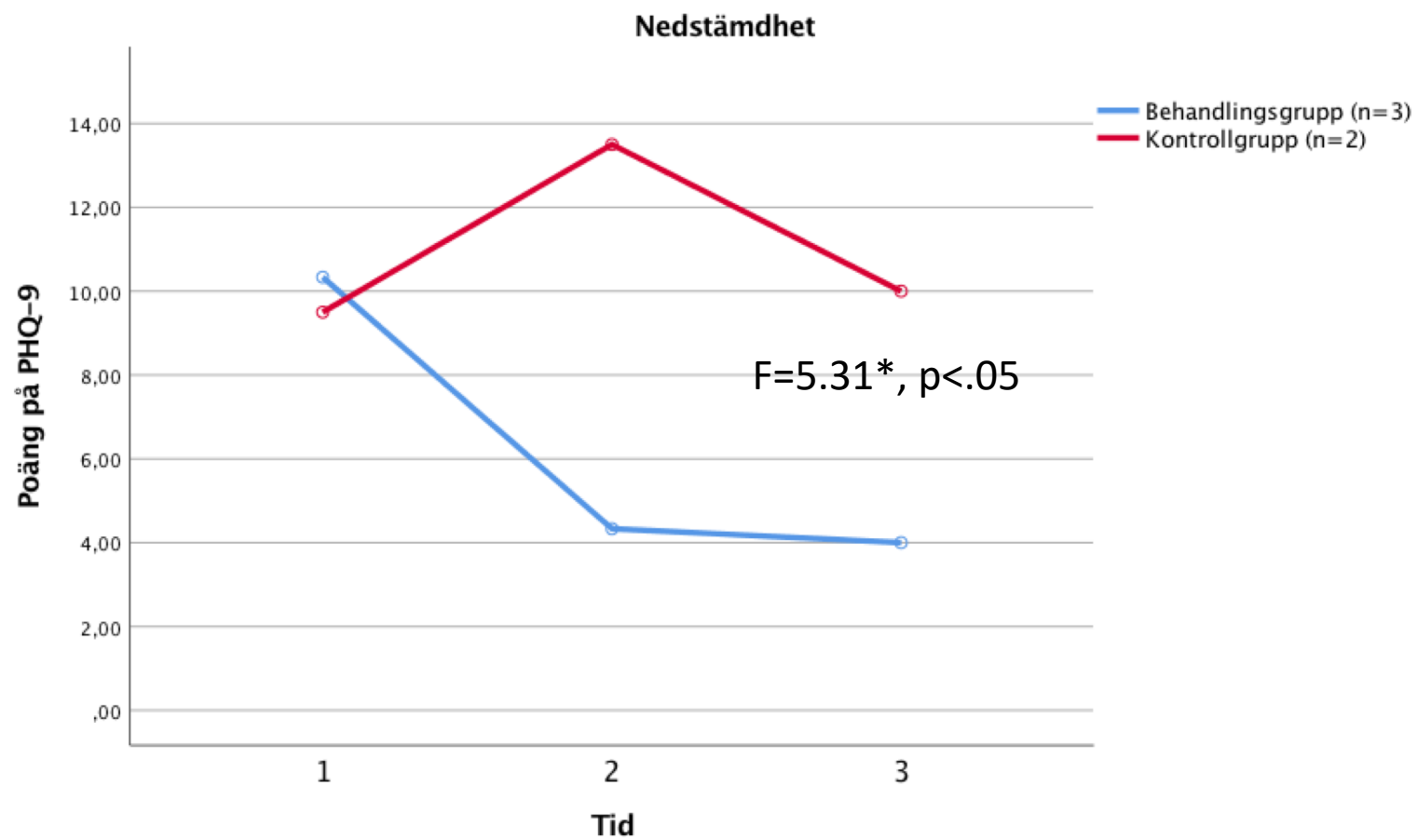
Ångest, oro

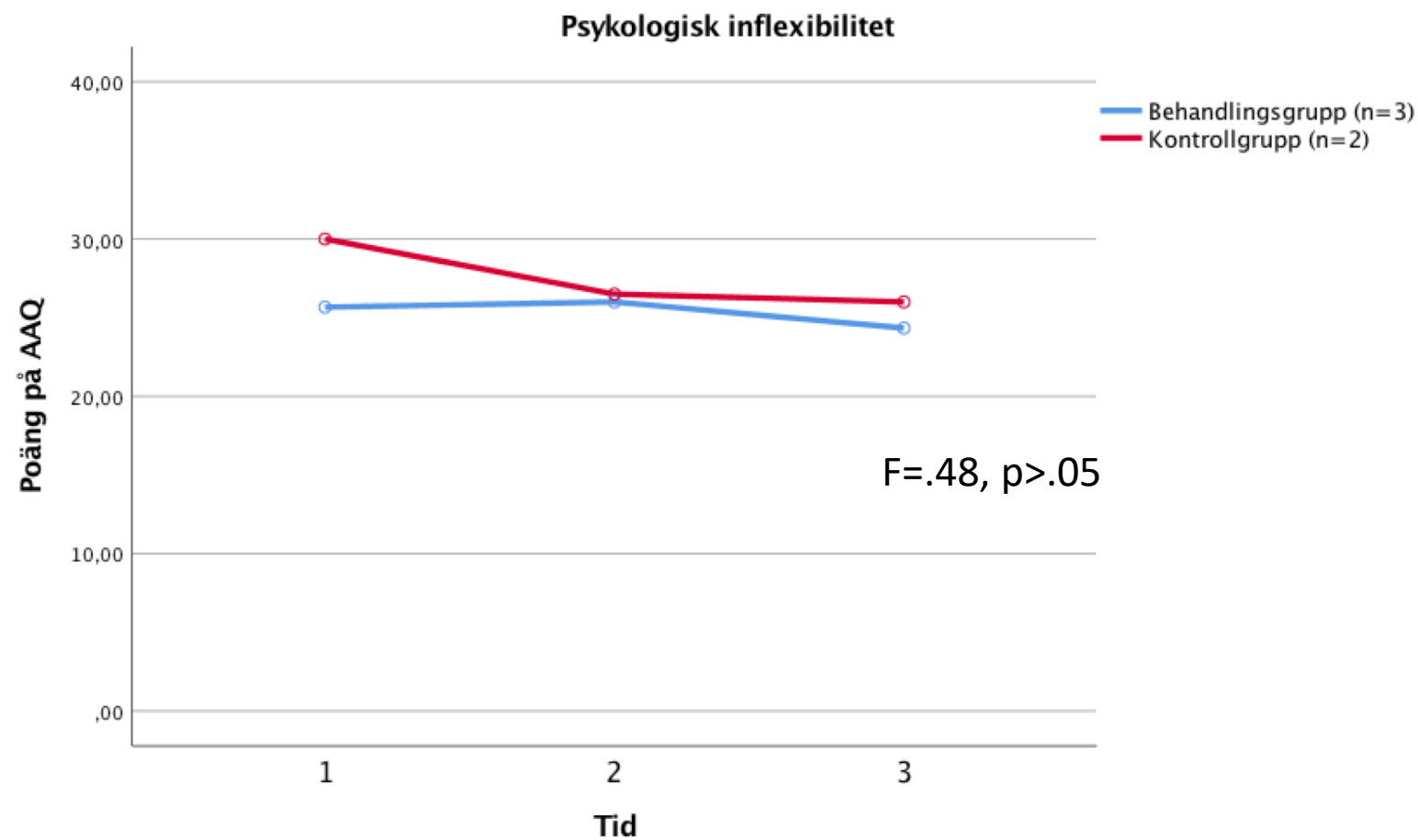
Utbrändhet

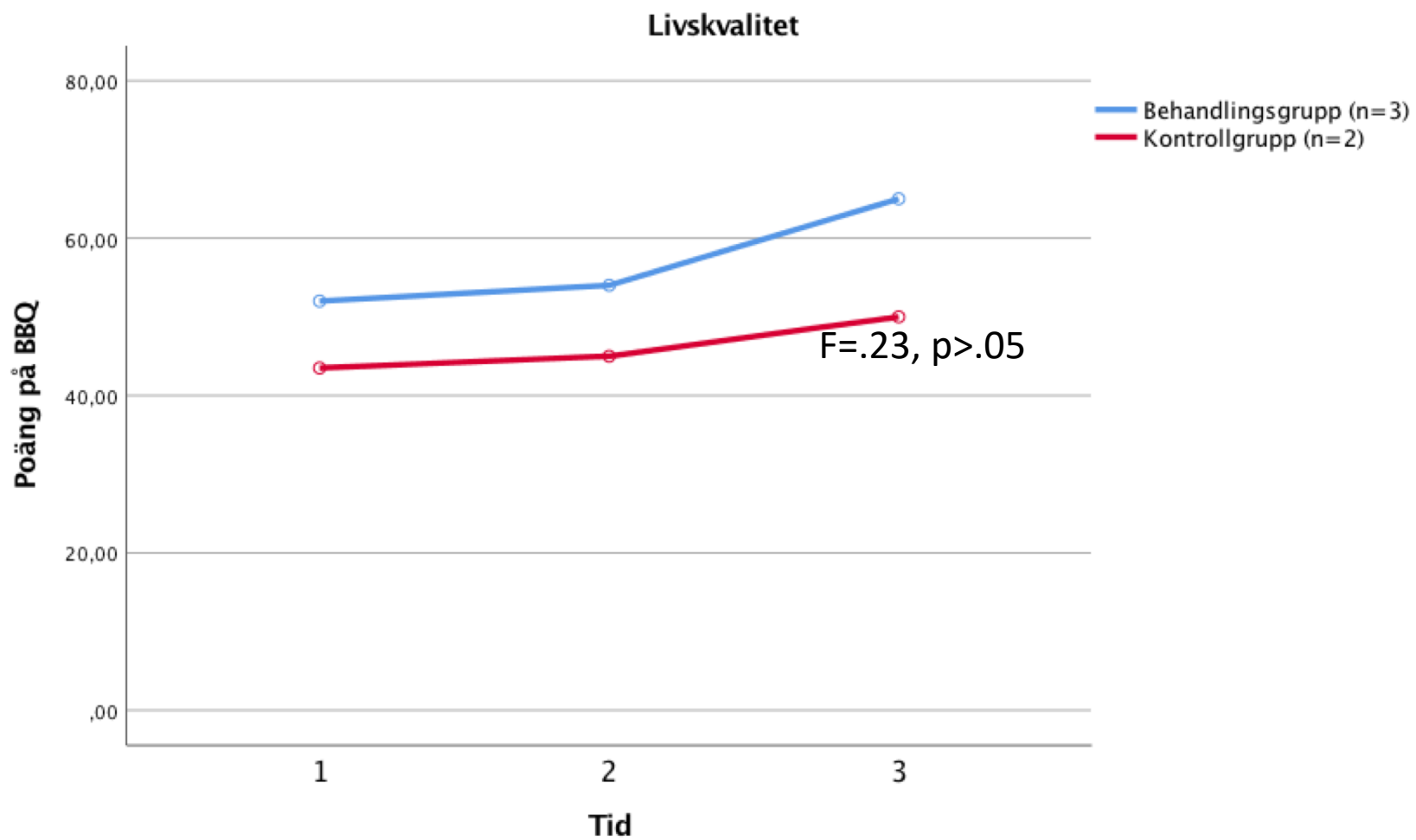
Nedstämdhet

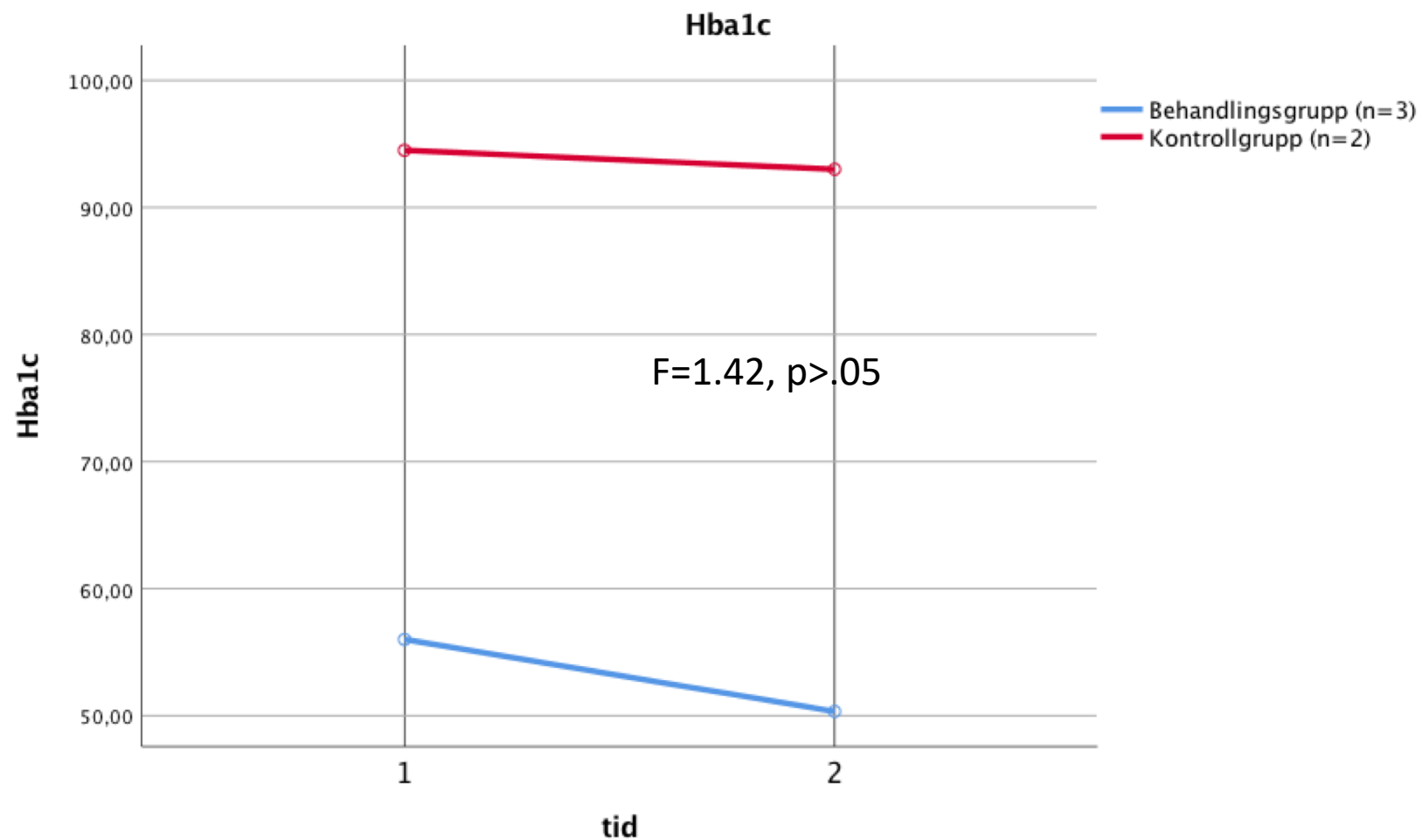
Psykologisk inflexibilitet

Livskvalitet

Långtidsmått blodsockervärde (Hba1c)

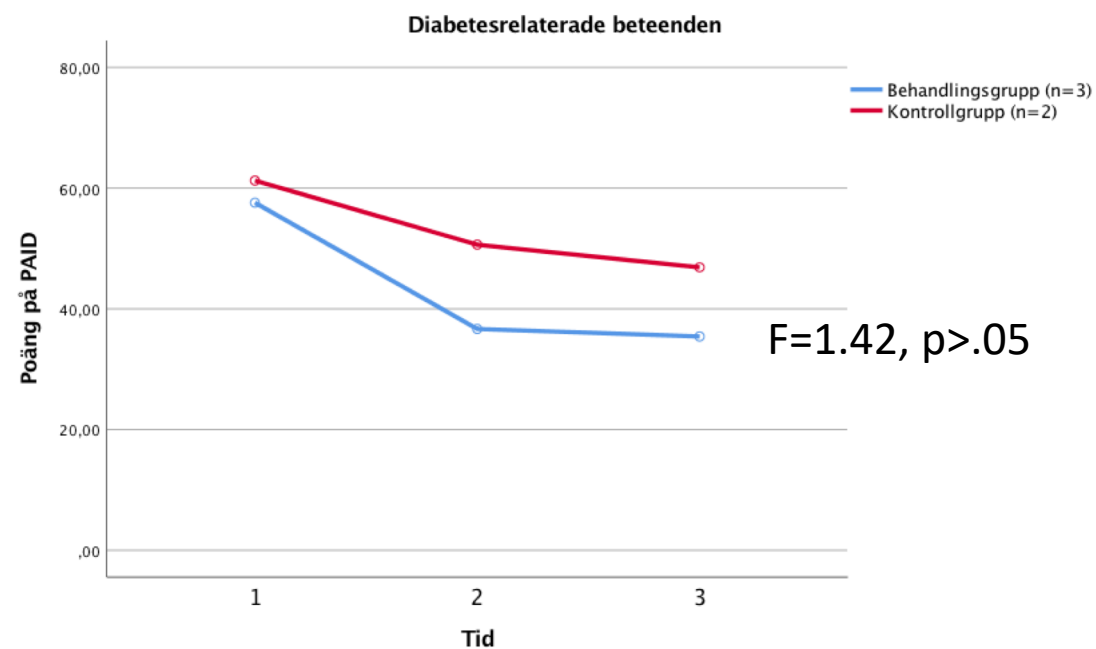

Exempel på frågor i Diabetesrelaterade problem, PAID

Vilka av följande diabetesfrågor är för närvarande ett bekymmer för Dig?

- Att Du oroar Dig för lågt blodsocker?
- Att Du känner Dig arg när Du tänker på att leva med diabetes?
- Att inte “acceptera” Din diabetes?
- Att Du känner att Din diabetes tar allt för mycket av mental och fysisk energi varje dag?
- Att Du känner Dig ”utbränd” av att ständigt sköta Din diabetes?

Diabetesrelaterade beteenden

Kvalitativ utvärdering: frågor

- Vad har du tyckt varit bra och hjälpsamt?
- Vad kommer du att *göra* annorlunda efter dessa träffar?
- Hur har träffarna påverkar ditt förhållningssätt till din diabetes?
- Vad hade vi kunnat förbättra/göra annorlunda under träffarna?
- Om du kunde, hur skulle du vilja förändra vården/stödet vid Diabetes typ 1?

Förändring efter behandling

- Ökad insikt av mina tankar och känslor
- Ökad acceptans för min sjukdom och känslor, jag duger som jag är
- Jag skyller inte längre på mig själv
- Jag kommer inte döma mig själv längre när blodsockret inte är bra
- Jag kommer låta mina behov ta mer plats
- Jag har förstått att jag inte är konstig, att det inte är fel på mig
- Jag kan nu öppna upp och stanna upp, fundera på vart jag är på väg
- Ta insulin utan att det är jobbigt att visa
- Ta måltidsinsulin

Förhållningssätt till diabetes

- Jag ser lättare på den idag. Jag är inte lika arg, frustrerad och ledsen över den. Jag har börjat sköta mig bättre. Jag VILL sköta mig bättre!
- Den här kursen har hjälpt mig att må bättre i min diabetes som jag innan hade väldigt tufft med och kände mig ensam med
- Det här har gett mig en andra andning och hopp om att jag ska klara detta
- Jag är mer tillåtande till mina känslor kring diabetes. Kan se mina tankar mer som tankar
- Jag kommer våga vara mer öppen och känna mig mindre hotad av andras kritik och potentiellt dömande

Hur kan vi förbättra diabetesvården?

- Replikera projektet med större sample
- Kunskapsspridning kring ACT och psykisk ohälsa i målgruppen
- Sprida ACT i diabetesvården:
  - Utbilda diabetessköterskor i ACT
  - Psykologer med ACT-kompetens i varje diabetesteam
  - Ge anhöriga ökat stöd
- Ökad helhetssyn i diabetesvården